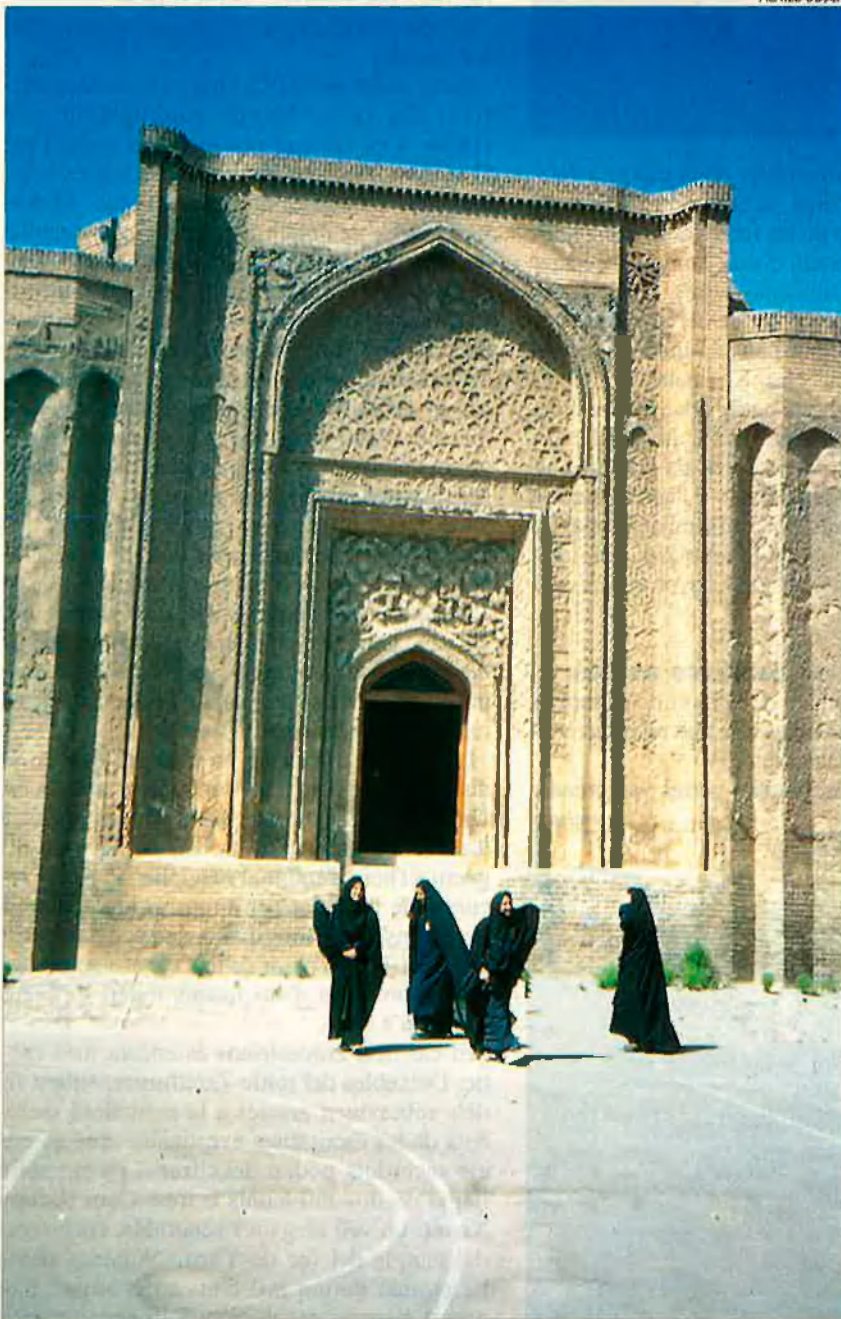

Tots els colors del negre

Mentre el món torna a mirar amb recel els moviments de tropes en la frontera entre l'Iraq i Kuwait, el país veí, l'Iran, bressol de l'integrisme islàmic, es manté en un segon terme.

ALFRED BOSCH

Una mesquita antiga. Khomeini va dur el xiisme a les altes instàncies del poder polític iranià.

La imatge que ens arriba de l'Iran és d'un negre intens i impenetrable, d'un fosc integral que no permet la més mínima esletxa de color. La premsa occidental, i en particular la nord-americana, ha esmerçat esforços considerables a satanitzar el règim dels aiatol-lahs. Qui no recorda aquelles esgarriofoses imatges del film *No sense la meva filla*, en què la societat iraniana en ple és descrita com una banda de fanàtics disposada a trepitjar els més elementals drets de la persona?

Certament, la criatura política Khomeini s'ha alimentat d'un despotisme religiós que recorda pràctiques inquisitorials pròpies de l'edat mitjana. En la condemna a Salman Rushdie, en l'assalt a l'ambaixada americana, en la perllongada guerra contra l'Iraq, o en el foment de l'islamisme combatiu arreu del món, Teheran s'ha guanyat a pols la reputació d'estat pària. Si bé en els afers domèstics la situació no té res a envejar a d'altres experiments integristes, la naturalesa revolucionària i antiimperialista de l'estat persa li ha fet perdre amics i punts en el concert internacional.

La impossible teocràcia. La revolució de 1979 va enderrocar el xa i va devorar alguns dels seus propis fills. L'aixecament havia partit d'un conjunt de forces plurals, tot combinant l'element islàmic xiïta amb un plegat d'organitzacions d'esquerra. Al cap d'uns anys, els Mujahidins del Poble (socialistes islàmics), els Tudeh (comunistes) i els grups maoïstes van ser purgats per Khomeini. En un evident excés de zel, el Govern va acabar dissolent fins i tot el Partit Islàmic Republicà, formació oficialista que enquadrava els seguidors de l'inefable Imam.

La guerra de vuit anys contra l'Iraq de Saddam Hussein va contribuir a reforçar el patriotisme i l'element radical entre els revolucionaris. L'aiatol-lah Khomeini, com a guia espiritual i cap d'estat, va imposar la llei islàmica i va demostrar en l'exercici del poder com s'havien de fondre l'Alcorà i la Constitució. Al llindar dels noranta, però, el líder va passar a millor vida i el seu invent va començar a trontollar.

Avui, tot i la inexistència de partits, el Parlament està dividit entre diverses faccions, que mostren obediència a un o altre notable del règim. El president civil, Alí Akhbar Rafsandjani, compta amb una majoria de diputats, i aquest fet és significatiu si tenim en compte que tant els escons com la màxima sindicatura són elegits per sufragi universal. Una minoria

ALFRED BOSCH

El sistema imperant tendeix a separar de forma natural poder civil i poder religiós. Val a dir, però, que ambdues funcions es barregen constantment, i provoquen no pocs conflictes. Khomeini encapçala un consell clerical que ha d'avaluar les candidatures electorals, que pot aturar la legislació i que ha de vetllar pel respecte als principis alcorànics. La modernització i l'acostament a Occident impulsats per Rafsandjani topen amb els recels de la jerarquia religiosa, que s'estimaria més un país devot que no pas un país pròsper.

important de parlamentaris dóna suport a l'aia-tol·lah Ali Khomeini, actual guia espiritual i comandant en cap de les forces armades.

El sistema imperant, doncs, tendeix a separar de forma natural moderats i durs, poder civil i poder religiós. Val a dir, però, que ambdues funcions es barregen constantment, i provoquen no pocs conflictes. Khomeini encapçala un consell clerical que ha d'avaluar les candidatures electorals, que pot aturar la legislació i que ha de vetllar pel respecte als principis alcorànics. La modernització i l'acostament a Occident impulsats per Rafsandjani topen, a més, amb els recels de la jerarquia religiosa, que s'estimaria més un país devot que no pas un país pròsper.

A l'ombra de les banderes negres. Al segle VII, poc després de la mort de Mahoma, el seu cosí Alí va encapçalar una rebel·lió contra els califes de Damasc.

Bona part dels musulmans perses van prendre

ALFRED BOSCH

partit pel dissident, alçant banderes negres en signe de desafiament, i creant la secta xiïta. En l'actualitat, el xiisme és majoritari a l'Iran, i només hi han sobreviscut petits reductes sunnites (ortodoxos) que no apleguen gaire més del 5% de la població.

Des dels seus inicis, el xiisme ha arrossegat un considerable potencial contestatari, bé com a via d'expressió antiàrab, bé com a creença profètica. En el decurs dels segles, trobem molt pocs episodis en què el xiisme hagi estat declarat religió d'estat. Tradicionalment, els xiïtes s'han malfiat del poder terrenal, i han dipositat les seves esperances en els imams, dirigents infal·libles que s'inspiren per revelació.

Khomeini va saber explotar el potencial rebel del xiisme.

Sense haver reivindicat mai la línia successòria d'Alí, va ser batejat popularment com l'Imam. I va endegar una aventura insòlita per al xiisme, plantant les banderes negres a les més altes instàncies del poder polític. Al mateix temps, va desencadenar a escala mundial un fenomen de revifada de l'islamisme, intentant exportar el model iranià arreu del planeta.

L'assaig khomeinista, en rigor, ha volgut ser més integrista que fonamentalista. L'esforç s'ha centrat en la desfeta del laïcisme, procurant fusionar jerarquia eclesial i estat. Oficialment, el règim no ha pretès la supressió de minories religioses o ètniques que, des de l'antigor, han cohabitat al territori persa. Mahoma ja va demanar el respecte als *ahl-al-dhimma*, seguidors de les religions del llibre —considerades precursors de l'islam—. L'article 13 de la Constitució iraniana reconeix les minories jueva, zoroastriana i cristiana, i els concedeix la llibertat de culte sempre que no conspirin contra la república islàmica. Al Parlament, hi ha representants de totes tres creences.

La retòrica oficial no ha impedit, és clar, la discriminació contra les confessions marginals. Un jueu, per exemple, ho té difícil a l'hora d'accedir a un lloc de treball digne, i no diguem a l'hora d'entrar al funcionariat. Rebrecursos de l'exterior per a reparar una sinagoga seria considerat, sens dubte, una activitat conspiratòria. Però a pesar de tots els obstacles, una petita comunitat d'uns quants milers de jueus sobreviu a l'Iran.

El cas dels zoroastrians és encara més exòtic. Deixebles del mític Zarathustra, aquest fidels sobreviuen gràcies a la naturalesa secretista de les escriptures avestianes —que només els sacerdots poden desxifrar—, i a un sòlid llegat de dos mil·lennis o tres. Com declara Xapur, un vell elegant i venerable, encarregat del temple del foc de Yazd, "Aquesta flama ha cremat durant mil cinc-cents anys... han passat guerres, revolucions i imperis, però la flama segueix aquí". Val a dir que, en l'actualitat, s'estima que la comunitat zoroastriana ha

quedat reduïda a la meitat del que era en època del xa.

Els cristians constitueixen el col·lectiu no-islàmic més important del país, però tot i així no arriben al 0,5% de la població. Es tracta principalment de grups d'obediència armènia, instal·lats arreu del territori abans de la conquesta àrab. En algunes poblacions, com Tabriz o Isfahan, es dediquen al comerç i al contraban de begudes alcohòliques, ja que el Govern els permet importar vi amb finalitats cerimonials.

L'expansionisme persa. Des dels temps de Cirus el Gran, els perses han dominat una zona més extensa que la que correspon al seu àmbit lingüístic. En l'actualitat, tot just la meitat dels iranians són persòfons, encara que la pràctica totalitat entenen i parlen l'únic idioma oficial de l'estat. Tradicionalment, l'expansió persa es va fonamentar en el pacte i la tolerància envers les diferències ètniques. Si bé aquest tret es va perdre una mica en el procés de *modernització* impulsat per la dinastia Pahlevi, l'amenaça al pluralisme cultural té poc a veure amb les salvatgeries practicades a l'Iraq, a Turquia o al Caucas.

Els àzeris constitueixen la minoria més important, ocupant bona part del quadrant nord-oest al voltant de Tabriz. Abans que reprimir els sentiments àzeris, Teheran ha utilitzat amb intel·ligència aquesta comunitat per a apuntalar la república ex-soviètica d'Azerbaidjan, i crear així lligams comercials i diplomàtics profitosos. El mateix ha succeït amb la minoria turmana i les repúbliques centrasiàtiques.

En el cas dels kurds, l'Iran ha sabut col·locar-se als ulls de l'opinió internacional com l'estat menys abusiu de la regió. El Kurdistan persa no compta amb cap instrument d'autogovern significatiu, però si més no apareix tranquil, i la població autòctona no hi és sistemàticament anorreada. L'Iran ha acollit alguns refugiats que s'escapaven de la grapa de Saddam Hussein, i ha evitat la reproducció de les guerrilles kurdes que actuen a Turquia –en part, és clar, afavorint aquestes guerrilles amb certa permeabilitat de fronteres.

La minoria àrab ha estat, des de sempre, la més dura de pelar. La rivalitat entre perses i àrabs es remunta a temps immemorials, i l'anomenada *guerra imposada* amb l'Iraq va encendre velles passions. El pretext usat per Saddam a l'hora d'envair la regió fronterera de l'Arabistan va ser l'afinitat ètnica. Teheran va reaccionar contra la incursió per motius patriòtics però també per raons purament econòmiques, ja que la zona petrolífera és de les més riques del golf.

L'estratègia iraniana, més enllà de la resposta militar, va passar per utilitzar els àrabs del seu territori com a cap de pont per a sublevar els xiïtes de l'Iraq –una pràctica que va estar a

punt de recollir els seus fruits després de la guerra de Kuwait–. Avui, si bé l'àrab és admirat com la llengua de l'Alcorà, la cultura i els costums àrabs són menyspreats pel gruix de la població. "Els àrabs són uns bàrbars –insisteix Hossain Kashef, estudiós de la Pèrsia antiga–; totes les desgràcies del nostre país han vingut d'aquella banda. Ells van destruir la nostra civilització i van imposar el seu fanatisme a l'Iran."

Els armenis, els balutxis, els bakhtiari, els lor i molts altres pobles completen un complex caleidoscopi d'identitats, propi d'una terra de pas, habitada des de l'albada de la humanitat. El règim islàmic admet oficialment la diferència

cultural, i sovint ha estat prou murri per a instigar els sentiments ètnics en benefici propi. Fins ara, la fe musulmana s'ha revelat com el principal element de cohesió per a mantenir la unitat de l'estat. Prou fort, fins i tot, per a fer els ulls grossos davant les manifestacions religioses ultraminoritàries que esmentàvem més amunt.

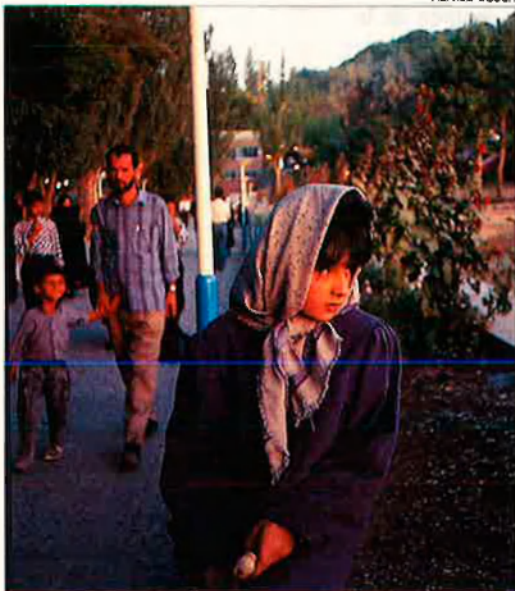
La dignitat dels vels. En el capítol dels drets humans, l'Iran no s'ha destacat precisament per una actuació modèlica. Les desaparicions i tortures, si bé han davallat en els darrers anys, són denunciades a diari per organismes com Amnistia Internacional. La discrepància política, l'obtenció d'un passaport o la llibertat sexual són encara utopies per a la majoria d'iranians.

Les dones, en especial, han hagut de patir una interpretació restrictiva dels preceptes alcorànics que les ha relegades a la condició de ciutadanes de segona. Han desaparegut, això sí els excessos aberrants de la primera hora. Els guàrdies revolucionaris ja no es passen pel carrer tirant àcid a les senyores que ensenyen un tros de braç o una mata de cabells.

Les consignes inicials, que advocaven per la

Les dones, en especial, han hagut de patir una interpretació restrictiva dels preceptes alcorànics que les ha relegades a la condició de ciutadanes de segona. Han desaparegut, això sí els excessos aberrants de la primera hora.

ALFRED BOSCH

Les dones iranianes, tot i estar lluny de la llibertat occidental, gaudeixen de molts més drets que les saudites, per posar un exemple. Tenen dret a vot, poden conduir, treballar en llocs públics, usar anticonceptius, divorciar-se i fins i tot –amb prescripció religiosa– accedir a l'avortament.

Monument al soldat de la revolució islàmica. L'aiatol·lah Khomeini va imposar la llei islàmica després de la revolució de 1979.

dignitat del *xador* (caputxa o cos sencer), s'han endolcit a canvi d'advocar el *hijab* (mocador de cap).

Diguem de passada que, si bé una dona occidental se sentiria a l'Iran com a l'infern, una dona saudita –i potser també una espanyola dels anys quaranta– s'hi trobaria com a Icària. Les iranianes tenen dret a vot, poden conduir, treballar en llocs públics, usar anticonceptius, divorciar-se i fins i tot –amb prescripció religiosa– accedir a l'avortament.

Al Parlament, hi ha una trentena d'honorables diputades, i el Govern compta amb alguna ministra. El problema és que, legalment i sobretot socialment,

alguns d'aquests drets són considerats privilegis, i que moltes dones només els exerceixen previ consentiment del pare de família.

A més, les cadenes de la població femenina han resultat especialment feixugues per aquells sectors de la societat, urbans i benestants, que en l'època de xa havien adoptat un estil de vida occidental. Fàtima G., una iraniana exiliada a Barcelona, ho expressa amb tota claredat: "Quan era jove, la policia arrencava els vels a les dones pels carrers de Teheran. Això no era lògic, i va portar el que va portar. Però ara, els aiatol·lahs s'han passat. En algunes coses, hem retrocedit més de cinquanta anys."

Tal vegada caldrà esperar cinquanta anys més perquè les coses tornin a ser com abans. Petits indicis ja apunten cap a una obertura d'un sistema que, a distància, pot semblar-

ALFRED BOSCH

nos monolític i inexpugnable. Mil·límetre a mil·límetre, les túniques van pujant i els cabells es deixen veure sota el *hijab*. A mesura que el negre s'aclareix apareixen cada cop amb més nitidesa tots els matisos que el componen.

Ser jueu a l'Iran. Ningú no ho diria, des de l'exterior, que allò és una sinagoga. Més aviat sembla un edifici d'apartaments modern i ordinari. Truquem al timbre, i al cap d'una estona ens obre un noi, deficient mental, que ens convida a entrar. A la planta baixa, hi ha una porta amb una estrella de David. Al costat, una plaça indica que el local va ser un donatiu d'un comerciant ric a la comunitat jueva d'Isfahan.

El pare del noi que ens ha obert ens rep a l'interior. L'home és rabí; porta una gorreta a la closca i, si ens atensem als quatre parracs que duu al damunt, sembla pobre de solemnitat.

Es diu Yadol·lah, un nom àrab que significa mà de Déu, i ens presenta tota la seva família. Les seves filles, joves i esveltes, ens fan de traductores mentre fabriquen uns collarets de plàstic que després repartiran entre els feligresos.

Yadol·lah resulta ser un home molt afectuós, que no para de fer reverències, besar mans i galtes i donar les gràcies. Ens ensenya les relíquies del temple, i s'ofereix per acompanyar-nos a les sinagogues antigues de la ciutat. A Isfahan, encara en queda una dotzena en peu, però la majoria han estat abandonades. La que visitem, amagada entre els carrers del centre històric, té un aire autèntic però decrepít. Als armaris, plens de teranyines, encara hi ha volums polsosos de la Torah i estris cerimonials.

Els nostres acompanyants mulsumans es miren l'individu amb més estupor que hostilitat, com si es tractés d'un extraterrestre: "No n'heu pogut trobar cap de més boig?"

Yadol·lah, que deu estar acostumat a tota mena de comentaris, arronsa les espatlles i ens pregunta si coneixem Jerusalem. Quan li diem que sí, posa els ulls en blanc i fa un sospir d'admiració. L'atabalem amb tota mena de preguntes; si és sefardita o askhenazi, si sap quants fidels queden a la ciutat, si tenen algun problema amb les autoritats... Com a tota resposta, Yadol·lah clava la mirada a terra i diu: "Som pocs, som pocs. Som deixebles de Moisès. Ja se sap".

La mateixa tarda llegim al diari un article contra els designis expansionistes de Tel Aviv: "L'únic ideal genuí dels sionistes és la formació d'un Gran Israel a tot l'orient, que acabi per dominar el món". En teoria, el règim islàmic distingeix clarament entre sionisme i judaisme. Però tot i així no deu ser fàcil, amb els temps que corren, ser jueu a l'Iran.

Alfred Bosch (Teheran)